INTEGRAREA EUROPEANĂ – INTERES NAȚIONAL!?

Natalia SUCEVEANU,
doctor în drept, conferențiar universitar

Integrarea europeană este astăzi cel mai în vogă subiect, despre care se discută tot mai des în cercurile politice, academice, mass-media etc.

Ce înseamnă integrare? Astăzi, în cadrul societății moldovenești, există impresia că aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană este acelaşi lucru cu integrarea europeană. Care este diferența?

Spre deosebire de organizațiile internaționale clasice (ONU, Consiliul Europei, OSCE etc.), Comunitățile Europene, astăzi Uniunea Europeană, au fost concepute şi create după un model nou, fiind nişte organizații de *integrare*: prin încheierea tratatelor constitutive, statele au ales să se *integreze* într-un ansamblu cu existență şi identitate proprii. Noțiunea de *integrare* descrie situația în care statele nu se mulțumesc cu simpla cooperare şi coordonare a acțiunilor, dar decid să pună în comun o parte din competențele lor şi să cedeze unor instituții independente sarcina de a administra interesele astfel reunite. *Integrarea* mai este definită ca procesul prin care nişte state suverane renunță la suveranitatea națională, o cedează, sau mutualizează competențele lor suverane, pentru a creşte la maxim puterea şi interesele lor colective. Din aceste definiții reiese că *integrarea* presupune un transfer de puteri de la state către Comunități, ceea ce semnifică o renunțare parțială la suveranitate, astfel încât noua structură dobândeşte un caracter supranațional. *Integrarea* implică, în egală măsură, un interes general comunitar, care, în caz de conflict cu interesele naționale ale statelor, prevalează asupra acestora. Statele acceptă acest sacrificiu, specific spiritului unei organizații de integrare, pentru că el este compensat de avantajele generale obținute din participarea la organizație.

Potrivit art.49 al Tratatului instituind Uniunea Europeană, orice stat european, care respectă principiile enunțate în art.9 parag.1 (principiul libertății, al democrației, al respectării drepturilor omului şi libertăților fundamentale, al statului de drept, care sunt comune statelor membre) poate solicita să devină membru al Uniunii. *Aderarea* semnifică că statul în cauză devine membru în cele două comunități europene cu personalitate juridică (Comunitatea Europeană şi EURATOM), respectiv, va avea o participare interguvernamentală la politica externă şi de securitate comună şi la cooperarea judiciară şi polițienească în materie penală. Îndeplinirea condițiilor sus-amintite se verifică de către instituțiile comunitare în cursul negocierilor. Până la ultimul val de aderare, putem afirma că admiterea de noi membri depindea într-o mare măsură de voința statelor membre şi a statului candidat, decât de rezultatele la care ajungeau instituțiile comunitare, deoarece candidații aveau un sistem politic şi economic foarte apropiat de cel al statelor membre. Însă, odată cu prăbuşirea blocului socialist şi manifestarea interesului de aderare de către fostele state socialiste, lucrurile s-au schimbat, deoarece sistemul politic şi economic din aceste state nu era convergent şi compatibil cu cel al statelor membre. Fiecare stat european doreşte să devină membru al UE, iar pentru aceasta are atât de multe lucruri de făcut pentru îndeplinirea acestor *condiții de aderare*. Toate extinderile UE care au avut loc în ultimii ani au fost verificate foarte amănunțit. Însă, în ce priveşte aderarea statelor est-europene, având în vedere contribuția, rolul şi puterea instituțiilor comunitare în procesul de negociere, putem afirma că este vorba mai degrabă despre un proces de admitere decât despre unul de aderare. În momentul în care, în 2004 şi, ulterior, în 2007, alte state au aderat la UE, firește le-am privit cu multă atenție, ca să vedem dacă criteriile şi condițiile importante pentru noi sunt respectate şi acolo. Perioada însă cea mai dificilă urmează după aderare. Este generalmente recunoscut că *aderarea* la UE înseamnă *începutul integrării* în UE. Deci, integrarea reprezintă urmarea. *Integrarea* nu mai reprezintă un simplu proces de preluare a reglementărilor europene, ci participarea la elaborarea lor. În aceasta constă, de fapt, diferența. După aderarea statului, vorbim despre integrare din punctul de vedere al unui stat membru, adică de pe poziția de partcipant la construcția europeană, partcipant la procesul normativ al UE, stat capabil să influențeze deciziile comunitare, să-şi formuleze şi susțină interesul național la nivel comunitar etc. Acest lucru este valabil şi pentru acele 12 state care au aderat în 2004 şi, respectiv, în 2007, care în momentul de față nu sunt integrate, ci se află într-un proces de integrare. Cu părere de rău, aceste două noțiuni sunt adesea confundate şi mai trebuie astăzi explicate, inclusiv unora dintre cei aflați în posturi care implică luarea deciziilor.

În Republica Moldova, societatea este, în general, foarte optimistă în ceea ce priveşte aderarea, deşi se vorbeşte mai mult despre procesul de „integrare europeană". Părerea mea e că peste 70 procente din populație îşi doreşte această aderare din mai multe raționamente. Trebuie, însă, să se facă mult mai mult

în ceea ce priveşte comunicarea către populație, pentru că este foarte important ca populația să ştie la ce să se aştepte. Desigur, elementele de informare vor cuprinde aspecte variate, fiind, însă, foarte important ca cetățenii să înțeleagă că afacerile europene nu sunt „politice externe", ci reprezintă politici interne concrete, care le vor afecta în mod direct drepturile şi obligațiile.

Este adevărat că noile state se gândesc întotdeauna la momentul aderării, că statutul de membru al UE le va aduce numai beneficii. Poate fi şi asta o realitate, dar aceste beneficii nu pot veni către un stat membru sau candidat decât dacă acesta îşi „învață lecțiile" şi respectă regulile impuse în interiorul familiei europene. Ştim că, fără a respecta aceste reguli, fie că discutăm despre regulile de piață internă, fie că discutăm despre reforme în sistemul educațional sau în justiție, beneficiile nu pot să vină. Un lucru este clar: Republica Moldova trebuie să respecte regula – cine nu respectă regula suportă consecințele. Aşa că tot ce trebuie să facem în perioada următoare este să respectăm regulile, încât să nu fim nevoiți să suportăm încă mult timp înainte consecințele nerespectării regulilor.

Republica Moldova doreşte să adere la UE, cel puțin aceasta este poziția expusă de conducerea de vârf a statului. Aderarea, însă, implică respectarea deopotrivă a criteriilor formulate la Copenhaga în 1993 (politic, economic, preluarea scopurilor uniunii politice şi ale uniunii economice şi monetare şi preluarea *acquis-ului comunitar*) şi a criteriului enunțat în cadrul Conferinței de la Madrid din 1995, care stabileşte cerința ca administrația şi justiția să aibă capacitatea de a aplica creația comunitară. Prin urmare, aderarea presupune în mod imperativ pregătirea din timp a specialiştilor, folosindu-se experiența celorlate state candidate, precum şi propria experiență legată de aderarea la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Deşi parte la Convenție din 1998, abia în ultimii ani societatea civilă a devenit conştientă de importanța acestui instrument supranațional de protecție şi de consecințele care decurg din actul de aderare.

Trebuie să conştientizăm că atât ştiința juridică, cât şi sistemul judiciar nu pot funcționa după reguli care corespund altor timpuri şi altor necesități, iar succesul în activitatea de pregătire a specialiştilor în instituțiile de învățământ superior este condiționat de nivelul, amploarea şi continuitatea demersului ştiințific subordonat acestui scop.

Realitatea este că acei funcționari publici, judecători, procurori trebuie să facă față unor probleme pentru care cei mai mulți dintre ei nu au fost pregătiți în sistemul universitar. Este adevărat că majoritatea din ei, în trecut, nu au avut prilejul de a studia la facultate dreptul european, dreptul comunitar etc., dar, conform speranțelor de aderare, pot deveni funcționari de stat, procurori, avocați care vor trebui să lucreze pe baza dreptului comunitar.

Totodată, considerăm că preluarea „*acquis-ului communautaire*" înseamnă nu numai traducerea a 80. 000-100.000 de pagini de acte normative comunitare, ci cunoaşterea acestora, aducerea lor la cunoştința studenților, juriştilor practicanți, practicienilor care vor fi peste câțiva ani în contact cotidian cu prevederile dreptului comunitar.

Şi dacă s-au inaugurat în Republica Moldova cursuri de integrare europeană, unele din ele devenite astăzi disciplină obligatorie la Facultatea de Drept, de exemplu Dreptul instituțional al Uniunii Europene – mă întreb: care ar fi raționamentul excluderii acestei discpline jurdice sau transformării ei într-o disciplină opțională? Or, nu ar trebui ea oare să devină o disciplină obligatorie pentru toate facultățile cu profil de istorie, relații internaționale, studii europene etc.? Este generalmente recunoscut că integrarea europeană este un proces complex, care nu se manifestă doar în sfera economicului, dar şi în cea a politicului, juridicului, socialului, culturalului. De aceea, considerăm că studierea problemei ține de mai multe ştiințe: juridice, economice, sociologice, politice etc.

Cunoaşterea istoricului construcției comunitare, a sistemului instituțional al UE, a procesului de luare a deciziilor la nivel comunitar devine astăzi nu doar un moft, ci o necesitate. Lucrurile evoluează într-atât, încât e nevoie de specialişti bine pregătiți şi cât mai repede.

Aşadar, Republica Moldova trebuie să dezvolte un sistem juridic care să-i permită să facă față problemelor legate de aplicarea directă şi efectul direct al dreptului comunitar, pe de o parte, iar, pe de altă parte, de modificarea pe care o suferă dreptul intern ca urmare a presiunii Curții de la Strasbourg, astăzi, şi a Curții de la Luxemburg, în viitor.

Într-adevăr, tema integrării europene a devenit una centrală în discursurile clasei politice moldoveneşti, ale partidelor politice şi ale societății civile. Vom fi oare noi în stare să trecem de la vorbe la acțiuni concrete şi să transformăm acest subiect de actualitate într-un interes şi deziderat național? Nu sunt pregătită pentru pronosticuri, dar, cu siguranță, timpul le va arăta pe toate.

REZERVA SUCCESORALĂ: PROBLEME, SOLUȚII

Elena CONSTANTINESCU,
doctor în drept, conferențiar universitar

Instituția rezervei succesorale, măsură de protecție a erezilor legali defavorizați prin testament, este în permanentă dezvoltare cu conturarea la etapa actuală a următoarelor direcții: micşorarea cotei rezervei succesorale şi reducerea categoriilor de succesori rezervatari.

În cadrul rezervei succesorale: pe de o parte, avem de față o limitare a dreptului de proprietate prin atingerea dreprului de liberă dispoziție pentru cauză de moarte; pe de altă parte, succesorilor de clasa întâi inapți de muncă legiuitorul le garantează asigurarea cu cel puțin ½ din cota care ar fi moştenit-o în lipsa testamentului.

Probleme:

1. Lipsa reglementărilor legale ale caregoriilor pesoanelor inapte de muncă aplicabile rezervei succesorale.

2. Existența unei posibilități de interpretare: sunt sau nu sunt în drept de a cere rezerva succcesorii de clasa 1 inapți de muncă, care vin la moştenire în baza reprezentării succesorale?

3. Micşorarea „cotității disponibile" până la 1/2 cotă-parte din patrimoniul succesoral în prezența unui singur succesor legal, şi invers – majorarea ei în raport cu creşterea numărului de suscesori legali.

4. În lipsa reglementărilor exprese, oferirea posibilității de a „cere" rezerva prin: depunerea unei declarații sau intrarea de fapt în posesia averii succesorale, modalități srabilite pentru acceptarea succesiunii.

Soluții:

1. Reglementarea prin lege (Codul civil) a categoriilor persoanelor inapte de muncă care au dreptul la rezerva succesorală.

2. Introducerea normei prin care ar fi expres stabilit dreptul la rezerva succesorală pentru succcesorii de clasa 1 inapți de muncă, care vin la moştenire în baza reprezentării succesorale.

3. Stabilirea mărimii „cotității disponibile" – cel puțin 1/4 cotă-parte din patrimoniul succesoral.

4. Instituirea normei: Rezerva succesorală se „cere" prin depunerea unei declarații notarului la locul deschiderii succesiunii în termenul de opțiune succesorală. Termen care poate fi prelungit numai în timpul vieții succesorului rezervatar.